

Kaupunginvaltuusto	§ 18	01.02.2021
Kaupunginhallitus	§ 84	22.02.2021
Sivistyslautakunta	§ 34	13.04.2021
Kaupunginhallitus	§ 326	13.09.2021

Valtuustoaloite maksuttomasta aamupalatarjoilusta peruskouluihin

65/12.00.02/2021

KAUPVALT 01.02.2021 § 18

"Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn mukaan peruskouluikäisistä huomattava osa ei syö aamupalaa joka arkiamu. 4. ja 5. luokkalaisista luku on 26 prosenttia, ja 8. ja 9. luokkalaisten osalta jopa 41,4 prosenttia. Tutkimukset ovat osoittaneet linkin terveellisen aamupalan ja koulumenestyksen välillä, mutta kaikissa kodeissa ei ole samanlaisia edellytyksiä huolehtia ravitsevasta aamiaisesta. Lisäksi Sosiaalibarometri 2020 on osoittanut koronakriisin näkyneen kunnissa toimeentulon ongelmina. 73 prosenttia sosiaalityöntekijöistä katsoo, että kriisi on lisännyt muun muassa ruoka-avun tarvetta, mikä on vääjäämättömästi vaikuttanut myös koululaisiin.

Niissä kunnissa, joissa koulut ovat tarjonneet ilmaisen aamupalan, ovat tulokset olleet positiivisia. Esimerkiksi Lahdessa on syksystä 2019 asti tarjottu viikottainen aamupala neljässä koulussa, jotka on valittu kokeiluun. Aamiainen on auttanut paitsi jaksamaan koulutyössä, myös mahdollistanut aikuisten kiireettömän kohtaamien ja kartoittamaan koululaisten elämään mahdollisesti liittyviä haasteita. Kokeilusta saadun palautteen perusteella yhteisöllinen koulupäivän aloitus on rauhoittanut oppilaita ja antanut koulutyöhön hyvän lähtökohdan.

Vasemmistoliiton valtuustoryhmä esittää, että Ylöjärven kaupunki tarjoaa jatkossa perusopetuksen oppilaille maksuttoman aamupalan kouluissa. Toimella pystymme tasaamaan oppilaiden välisiä sosioekonomisia eroja sekä rauhoittamaan koulupäiviä. Esitämme myös, että maksuttoman aamupalan tarjoamisen vaikutuksia oppilaiden jaksamiseen ja hyvinvointiin seurataan.

Lisäksi Vasemmistoliiton valtuustoryhmä esittää, että Ylöjärven kaupunki tarkastelee asukaslähtöisesti perusopetuksen alaluokkien varhaisaamujen hoidon tarvetta ja toteutusta lähikouluissa ja lähipäiväkodeissa osana palveluverkkoselvitystä.

Vasemmistoliiton valtuustoryhmä"

Päätös Kaupunginvaltuusto päätti lähettää em. valtuustoaloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

KAUPHALL 22.02.2021 § 84

Vs. kaupunginjohtaja ehdottaa:

Kaupunginhallitus päättää lähettää valtuustoaloitteen sivistyslautakunnalle ja ruokapalvelupäällikölle lausuntoa varten.

Päätös Hyväksyttiin.

SIVLTK 13.04.2021 § 34

Sivistysjohtaja Matti Hursti:

Perusteluja terveellisen ja riittävän aamupalan (ja myös lounaan) nauttimiselle löytyy lukuisista lähteistä.

Aamupalan ohittamisella on todettu olevan yhteys muun muassa ylipainoisuuteen. Kouluterveyskyselyyn perustuvan tutkimustuloksen mukaan ylipainoisilla oppilailla todettiin yhtenä yhdistävänä tekijänä aamupalan ja koululounaan syömättä jättäminen. Aamupäivän aterioiden jättäminen tekee ruokailusta epäsäännöllistä. Jos kouluruokaa ei syödä, sitä korvataan usein epäterveellisillä välipaloilla.

On olemassa varmasti useita syitä siihen, miksi aamupala jää nauttimatta. Yleisimpiä syitä todennäköisesti ovat:

- kiire, myöhäinen herääminen, väsymys
- oppilaan vanhemmat ovat lähteneet jo töihin eikä aamupalaa ole tarjolla eikä omatoimisuutta ole vielä riittävästi aamupalan valmistamiseen/kokoamiseen
- ruoka ei maistu heti heräämisen jälkeen
- omaksutut ruokailutottumukset, ruokailu painottuu iltaan tai on omaksuttu huonoja ruokailutottumuksia aikuisilta, moni aikuinenkin starttaa päivään olemattomalla aamupalalla.

Perheen sosioekonominen tilanne voi olla osittain edellä kuvattujen syiden taustalla. Siitä voidaan olla montaa mieltä, onko vähävaraisuus aidosti merkittävä este aamupalalle. Esimerkiksi aamupuuron keittämisen kustannukset ovat hyvin alhaiset. Ehkä enemmän onkin kysymys siitä, että terveellistä aamupalaa ei ole muiden eri syiden takia opittu nauttimaan.

Aamupalaa kouluissa on kokeiltu eri kunnissa

Lahdessa on tarjottu maksutonta aamupalaa neljässä peruskoulussa. Kokeilu käynnistyi vuonna 2019. Perustelut kokeiluun olivat Lahdessa samat kuin ovat tässä aloitteessakin. Kouluterveyskyselyn mukaan aamupala jää monilta oppilailta nauttimatta. Toisaalta on olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että aamupalan syömisellä on positiivinen yhteys oppimiseen.

Lahdessa aamupalan kokeilukouluissa noin 10–20 prosenttia oppilaista on tullut aamupalalle. Kustannukset ovat jääneet alhaisiksi, sillä Lahden kokeilussa ruokapalvelun työntekijät ovat kyenneet valmistamaan aamupalan muiden töidensä ohessa.

Lahdessa aamupalalla on ollut paikalla seurakuntayhtymän ohjaaja. Aamupalan nauttimisen ohessa on voinut tehdä läksyjä tai pelata lautapelejä.

Jos maksuton aamupala otettaisiin käyttöön Ylöjärvellä, vastaava rooli voisi olla esimerkiksi koulu yhteisöohjaajilla tai koulunkäynninohjaajilla. Olisi luontevaa ja perusteltua, että ohjaajat saisivat tässä yhteydessä nauttia aamupalan yhdessä oppilaiden kanssa. Näin aamupala toimisi myös avoimena maksuttomana aamupäivätoimintana. Tähän asiaan esitettyssä Ylöjärven valtuustoaloitteessa toivottiin myös huomiota.

Maksullinen aamupala Joensuussa ja Jyväskylässä

Maksullista aamupalaa on kokeiltu Joensuussa ja Jyväskylässä.

Joensuun kokeilussa oli yksi koulu. Aamupala oli ensin kaksi kertaa maksuton ja sen jälkeen kokeilu jatkui maksullisena. Aamupala on järjestetty tiistaiaamuisin yhteistyössä kaupungin nuorisopalveluiden kanssa.

Jyväskylässä lähes 500 oppilaan Viitaniemen koulussa on tarjolla maksullinen aamupala. Eurolla ja viidelläkymmenellä sentillä saa sämpylän tai toastin, mehun ja jogurttia tai viiliä. Myös hedelmiä on tarjolla. Aamupalalla on käynyt kuutisenkymmentä oppilasta.

Aamupurolle on ollut vain vähän kysyntää, joten sitä ei Jyväskylässä tarjota.

Jyväskylässä monissa lukioissa aamupalaa on voinut ostaa jo aikaisemmin ja niistä aamiaistarjoilu on levinnyt monille yläasteille.

Tuusulassa pohdittu vaihtoehtoja kokeiluihin

Maksuttoman aamupalan kokeilua on selvitetty Tuusulassa. Valmistelussa esillä on ollut seuraavia vaihtoehtoja:

Kokeilu 1. Yläluokille. Tarjolla on kaurapuuroa ja lasillinen rasvatonta luomumaitoa. Aamupalalle osallistuminen on vapaaehtoista. Aamupuuro tarjolla kouluaamuina klo 7.45-8.30 linjastosta. Ruokailun valvonta kuuluu opettajalle tai koulunkäynninohjaajalle.

Kokeilu 2: Kaikille. Aamupalaksi noudettavissa näkkileipää ja kasvirasvaveitettä, juustoa ja maitoa koulun ruokasalista. Tarjolla klo 7.45-8.30 kouluaamuina. Ruokailun valvonta kuuluu opettajalle tai koulunkäynninohjaajalle.

Kokeilu 3. Kohdistettu. Tarjolla edellisenä päivänä valmistettu kylmä aamupalatuote. Aamupala saattaa olla esimerkiksi leipää, rahkaa, tuorepuuroa tai smoothie. Syödään yhdessä nuorisotyöntekijän, oppilashuollon henkilöstön, erityisopettajan tms. erityistyöntekijän kutsumana. Tarjolla koulun ruokasalissa klo 7.45-8.30 kouluaamuina.

Tiedossa ei vielä ole, johtavatko edellä kuvatut vaihtoehdot Tuusulassa toiminnan käynnistymiseen.

Yhteenveto

Koulu voi varmasti toimia paikkana, jossa lapsia totutetaan ja kasvatetaan terveellisen aamupalan nauttimiseen ja valmistamiseen. Kuten edellä olevasta selosteesta käy ilmi, vaihtoehtoja maksuttoman kouluaamupalan toteuttamiseen on useita. Tässä yhteydessä mainituissa esimerkkikunnissa liikkeelle on lähdetty tai ollaan lähtemässä kokeilujen kautta.

Maksuttoman aamupalan positiivisia mahdollisuuksia:

- oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen
- oppimisen ja kasvun sekä oppilashuollon tukeminen
- ohjatun toiminnan lisääminen ennen koulupäivää
- oppilaan ja aikuisen yhteisen ajan lisääminen
- kouluyhteisöllisyyden vahvistaminen
- perheiden sosioekonomisten erojen tasoittaminen.

Maksuttomaan aamupalaan liittyviä haasteita tai lisäselvitystä vaativia asioita:

- maksuttoman aamupalatarjoilun aiheuttama työmäärä ja kustannukset ruokapalvelulle: elintarvikkeet, henkilötyövuodet, astiat, siivous, energia, kuljetukset, suunnittelu ja ohjaus jne.
- henkilöstövaikutukset sivistyspalveluissa
- aamupalan menekki/hävikki, hävikki oletettavasti pieni, kun aamupalan nauttiminen olisi vapaaehtoista

- valvonta, järjestyksestä ja turvallisuudesta huolehtiminen
- aamupalan tarjoaminen kouluissa, joissa ei ole valmistuskeittä (henkilökuntaa tarvitaan jo aikaisin aamulla koululle).

Sivistyspalveluiden näkökulmasta katsottuna koululaisten maksuttomasta aamupalasta seuraisi mitä ilmeisemmin lähinnä positiivisia vaikutuksia. Haasteet koskevat pääosin ruokapalvelua. Ainakaan laajamittaista aamupalatarjoilua ei voida järjestää ilman merkittävää resurssien lisäämistä.

Kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi koululaisten maksuton aamupala voisi olla aito strateginen valinta sen suhteen, mihin asiaan resursseja tietoisesti suunnataan. Koululaisten maksuton aamupala on yksi varteenotettava vaihtoehto, jolla Ylöjärvi voisi profiloitua myönteisellä tavalla lasten ja nuorten hyvinvointia ennakkoluulottomasti edistävänä kuntana.

Lisätiedot Matti Hursti, p. 050 68067, matti.hursti@ylojarvi.fi

Sivistysjohtaja ehdottaa:

Sivistyslautakunta päättää antaa vastauksensa valtuustoaloitteeseen edellä olevan selosteosan mukaisena.

Päätös Hyväksyttiin keskustelun jälkeen.

KAUPHALL 13.09.2021 § 326

Ruokapalvelupäällikkö Sirpa Heikkilä
Vs. kaupunkirakennejohtaja Jukka Nurmi

Maksuttomaan aamupalatarjoiluun on mahdollista ryhtyä kevään 2022 aikana mikäli valtuusto myöntää pilottiin tarvittavat määrärahat. Tulevan vuoden budjettivalmistelussa ja parhaillaan osastolta lähtevässä esityksessä tarvittavaa määrärahavarausta ei ole huomioitu. Maksuton aamupalatarjoilu on mahdollista toteuttaa pilottina esimerkiksi kahdessa koulussa.

Määrärahaesityksessä tulee huomioida raaka-aineiden lisäksi työn osuudesta, aamupalan valmistuksesta, astiahuollosta sekä läisäsiivouksesta koituvat kustannukset. Aamupalan kustannukset ovat raaka-aineiden osalta 0,5€/ annos (puuro, tuorepala ja luomumaito) tai 1,5€/ annos laajemmalla sisällöllä toteutettuna. Henkilöstökulujen osuus on 2h/työpäivä/ kohde (a`38€/h). Muut kulut ovat suuruusluokkaa 0,06€/ annos (astiahuolto, siivouksen aineet ja välineet). Arvio kustannuksista on seuraava: 10 annosta/ päivä suuruusluokkaa 1800€/kk/koulu tai 30 annosta/ päivä suuruusluokkaa 1950€/kk/ koulu. Molemmat arviot on laskettu puurovaihtoehdolla toteutettuna.

Mahdollisissa pilottikohteiksi valituissa kouluissa tulee järjestää

sitova kysely siitä kuinka moni lapsista osallistuisi tällaiseen kokeiluun ennen tarjoilun käynnistämistä. Minimi annosmäärä on 10 annosta/ päivä/ kohde. Kouluja valittaessa tulee huomioida se, että osassa kouluista on ns. palvelukeittiö ja varsinaisia ruuanvalmistuslaitteita ei näissä kohteissa ole.

Tässä vastauksessa ei ole huomioitu seuraavia asioita/ niistä mahdollisesti aiheutuvia kustannuksia: Kuka valvoo ruokailun? Koulukuljetuksessa olevien oppilaiden mahdollisuus aamupalaan? Aamupalatarjoiluun sitoutuminen/ ruokahävikki? Erikoisruokavalioiden valmistaminen? Vaikuttaako ilmainen aamupalatarjoilu negatiivisesti lounasruokailuun?

Keittiöhenkilökunnan työpäivä alkaa kello 7, joten aikaisin aamupalan tarjoiluajankohta olisi kello 7:45. Koulujen lounastarjoilu alkaa pääsääntöisesti jo kello 10:30.

Lisätietoja

Ruokapalvelupäällikkö Sirpa Heikkilä sp.sirpa.heikkila@ylojarvi.fi
Vs. kaupunkirakennejohtaja Jukka Nurmi, sp.jukka.nurmi@ylojarvi.fi

Kaupunginjohtaja ehdottaa:

Kaupunginhallitus päättää ehdottaa kaupunginvaltuustolle, että se hyväksyy sivistyslautakunnan ja tekniikka- ja ympäristöosaston lausunnot vastauksena aloitteeseen.

Päätös

Hyväksyttiin.
